

Demonstrējums

„Roņu droša murda izmantošanas efektivitāte

Latvijas piekrastes zvejā”

GALA PĀRSKATS

2014

PROJEKTU LĪDZFINANSE
EIROPAS SAVIENĪBA

Roņu un piekrastes zvejas konflikts

Pēc vairākuma aptaujāto Latvijas zvejnieku uzskata roņu problēma rūpnieciskajā zvejā Latvijas piekrastē īpaši aktuāla kļuva ap 2002.–2003. gadu, kad lomu bojājumu apjoms sasniedza būtiskus apmērus. Tas izskaidrojams galvenokārt ar pelēkā roņa populācijas pieaugumu, kas pēdējā desmitgadē sasniedza ap 10% gadā. Tā rezultātā pelēko roņu skaits, kas apciemo Latvijas piekrasti, gadu no gada palielinājās, un neizbēgamas sekas bija arī biežāki bojājumi zvejas rīkiem un lomiem. Pēc zvejnieku novērojumiem un sniegtās informācijas lielākā roņu ietekme uz zveju ir pavasara un rudens sezonās un lielākie postījumi redzami zvejā ar zivju tīkliem un zivju murdiem. Pamatā roņu bojājumi attiecināmi uz saplēstiem zvejas rīkiem un sabojātu lomu – sakostām vai daļēji apēstām zivīm, kas vairs nav realizējamas tirgū. Skandināvijā – galvenokārt Zviedrijā un Somijā – pēdējo 20 gadu laikā veikti daudzi pētījumi par roņu ietekmi uz piekrastes zveju un zvejas rīkiem^{1, 2, 3}. Plašāks apraksts sniegts 2012. gada demonstrējuma „Roņu droša murda izmantošanas efektivitāte Latvijas piekrastes zvejā” gala ziņojumā⁴.

Demonstrējums „Roņu droša murda izmantošanas efektivitāte Latvijas piekrastes zvejā” tika īstenots trīs gadus – un tā apkopojums pieejams 2012. gada gala pārskatā⁵.

¹ Fjälling A. 2005. The estimation of hidden seal-inflicted losses in the Baltic Seaset-trap salmon fisheries. ICES Journal of Marine Science, 62:1630-1635

² Königson, S., S.-G. Lunneryd, H. Stridh, and F. Sundqvist. 2009. Grey seal predation in cod gillnet fisheries in the central Baltic Sea. J. Northw. Atl. Fish. Sci., 42:41-47

³ Königson, S., A. Fjälling, and S.-G. Lunneryd. 2007. Grey seal induced catch losses in the herring gillnet fisheries in the northern Baltic. NAMMCO Sci. Publ., 6:203-213

⁴ Roņu droša murda izmantošanas efektivitāte Latvijas piekrastes zvejā, 2012.

<http://www.laukutikls.lv/nozares/zivsaimnieciba/raksti/nosledzies-demonstrejums-ronu-drosa-murda-izmantosanas-efektivitate>

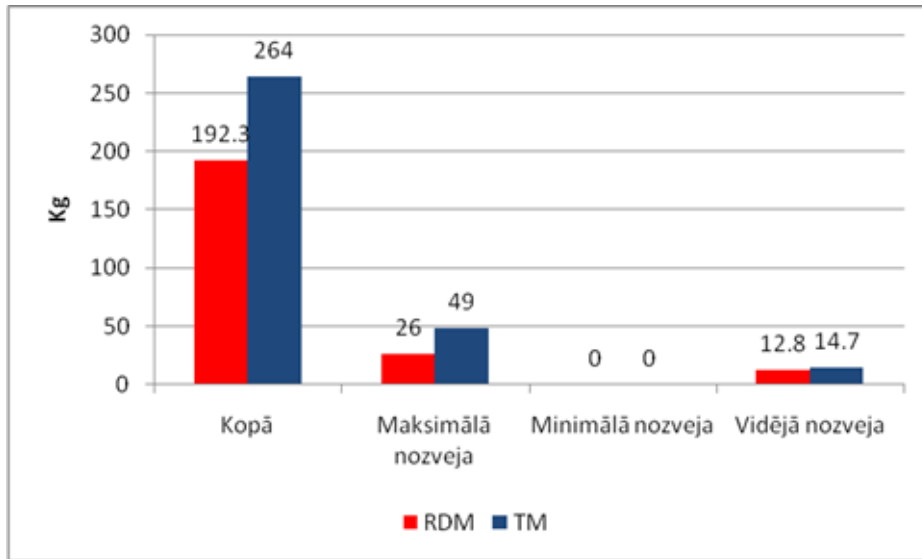
⁵ http://www.laukutikls.lv/sites/laukutikls.lv/files/article_attachments/demonstrejuma_gala_parskats.pdf, 2013.gada gala pārskats pieejams: http://www.laukutikls.lv/sites/laukutikls.lv/files/article_attachments/4127_demonstrejuma_gala_parskats_2013.pdf.

Roņu drošā murda (RDM) demonstrējuma uzdevumi

- No 2014. gada 1. aprīļa līdz 15. novembrim sadarbībā ar zinātnisko institūtu „BIOR” tiek īstenots demonstrējums par roņu droša murda (Zviedrijas modelis) izmantošanas efektivitāti piekrastes zvejā.
- Demonstrējuma ietvaros vienā un tajā pašā rajonā vienlaikus tiek veikta zveja ar RDM un tradicionālajiem zivju murdiem (TM).
- Demonstrējuma laikā tiek ievākta sekojoša informācija:
 - RDM un TM nozveja pa atsevišķām zivju sugām;
 - roņu izraisīto loma vai murdu bojājumu uzskaitē RDM un TM;
 - murtos nokļuvušo vai pie murtiem novēroto roņu uzskaitē.
- Demonstrējuma laikā, saskaņojot ar zvejas uzņēmumu, tiek organizēta ieinteresēto piekrastes zvejnieku iepazīstināšana ar RDM darbību.

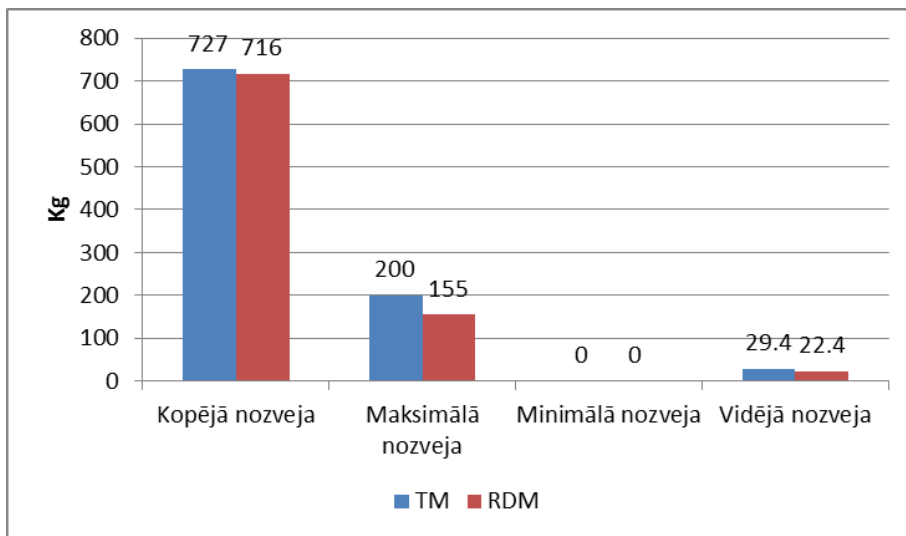
Zvejas rezultāti, zvejojot ar RDM un TM 2014. gadā

2014. gadā ar abiem murtiem tika zvejots precīzi tajās pašās koordinātēs un dziļumos kā 2013. gada sezonā. Pavasara zveja veikta laikā no 10. aprīļa līdz 10. maijam, kad stipras straumes dēļ zveja pārtraukta, un rudens zveja veikta no 15. septembra līdz 20. oktobrim. Vienlaikus ar abiem murtiem veikti 12 zvejas akti pavasarī un 22 zvejas akti rudenī, kopā 67 zvejas dienas. Aprēķinos izmantoti nozveju dati tikai no tiem zvejas aktiem, kad vienlaicīgi zvejots ar abiem murtiem. Murdu zvejas efektivitāte un lomu saturu analizēti pēc identiskas metodes kā iepriekšējā gadā. Salīdzinot nozvejas abos murtos, redzams, ka atšķirību ir mazāk nekā 2013. gadā (1.att.).

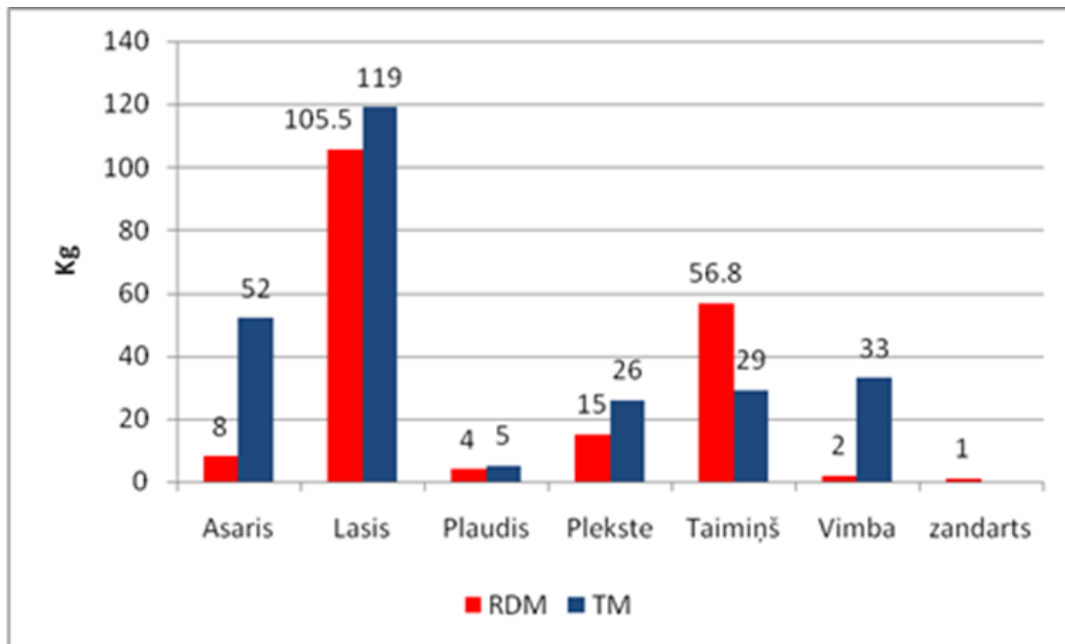
1.attēls. Nozveju apmēra salīdzinājums starp RDM un TM 2013. gada rudens sezonā

2014. gadā ar TM maksimālā nozveja un vidējais loma lielums ir lielāks, savukārt demonstrējuma laika kopējās nozvejas ir gandrīz vienādas (2.att.).

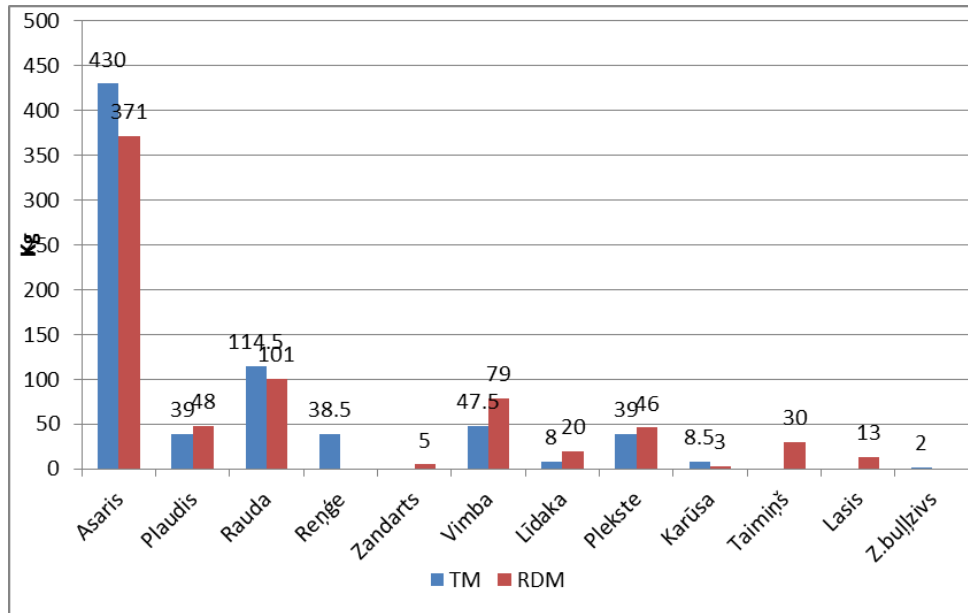
2.attēls. Nozveju apmēra salīdzinājums starp RDM un TM 2014. gada rudens sezonā

Salīdzinot 2013. un 2014. gadu pēc nozvejoto zivju dažādības (3.,4.att.), TM uzrāda lielāku mazo zivju (asaru, raudu un reņģu) īpatsvaru lomā nekā RDM nozvejās, kā arī zīmīgi ir tas, ka 2014. gadā ar tradicionālo murdu nav noķerts neviens roņņu nesaplēsts lasis vai taimiņš.

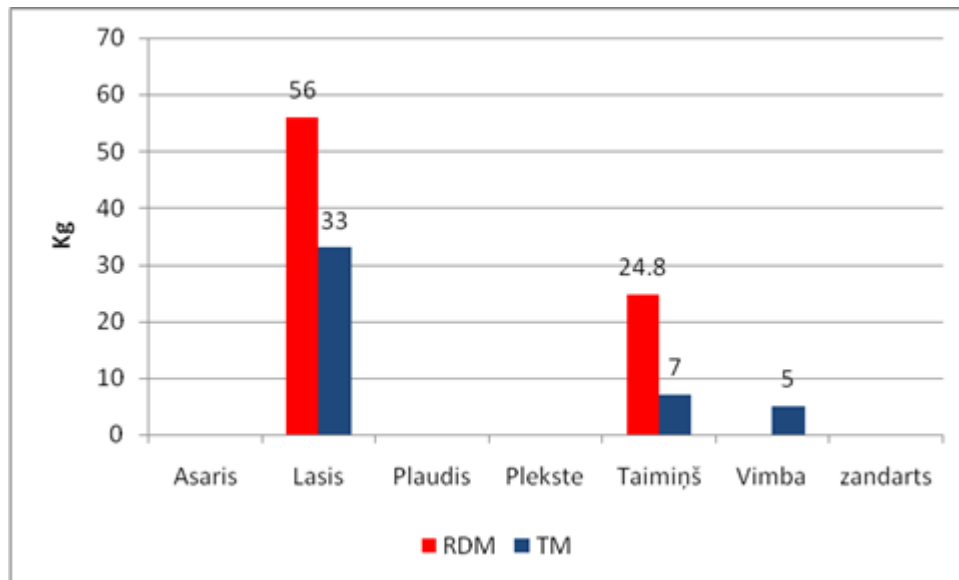
3.attēls. Loma sastāvs (kg), zvejojot ar RDM un TM 2013. gadā

Kaut arī zvejas dienu daudzums 2014. gadā ir vairāk nekā divas reizes lielāks, lielo, vērtīgāko zivju nozveja ir vairāk nekā trīs reizes mazāka, salīdzinot ar 2013. gadu.

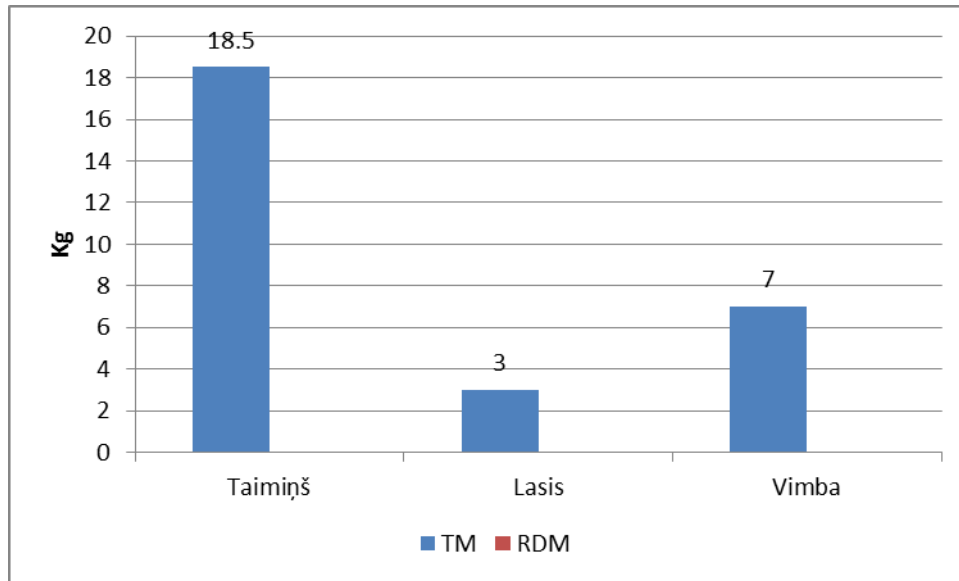
4.attēls. Loma sastāvs (kg), zvejojot ar RDM un TM 2014. gadā

Mazo lašveidīgo zivju nozveju dēļ (6.att.) arī roņu saplēsto zivju īpatsvars 2014. gadā lomā ir daudz mazāks nekā 2013. gadā (5.att.).

5.attēls. Roņu sabojātā loma svars (kg) pa sugām RDM un TM nozvejā 2013. gadā

Redzams, ka RDM 2014. gadā nav fiksēts neviens sabojāta loma gadījums, savukārt TM lomās roņi ir 100% apmērā sabojājuši visus lašus un taimiņus, kā arī 13% no kopējās vimbu nozvejas (6.att.).

6.attēls.Roņu sabojātā loma svars (kg) pa sugām RDM un TM nozvejā 2014. gadā

Loma sastāvu ietekmējoši faktori

Līdzīgi kā iepriekšējā demonstrējuma periodā, arī 2014. gadā lielākās asaru un raudu nozvejas TM saistāmas ar to, ka murds atrodas seklākā vietā un murda sēta ir novietota līdz pašai krasta līnijai, efektīvāk noķerot gar krastu migrējošās saldūdens zivis. Savukārt RDM novērojamās lielākās plekstu nozvejas saistāmas arī ar murda atrašanos dziļākā vietā.

Laikapstākļu ietekme

Salīdzinot ar 2013. gada sezonu, laika apstākļi 2014. gada griezumā bija ļoti atšķirīgi valdošo stipro DA virziena vēju dēļ, Rīgas līča DA piekrastē daudz biežāk tika novērots apvelings, atkāpusies krasta līnija un zema ūdens temperatūra. Aizvējš un vājākas straumes pētījuma vietā ļāva efektīvāk strādāt ar stacionārajiem zvejas rīkiem un bija iespējams monitorēt divreiz ilgāku laika posmu nekā 2013. gada sezonā. Apskatot nozveju apjomus, redzams, ka intensīvākas zvejošanas dēļ ir

novērojamas lielākas nozvejas pavasarī zvejojamajām zivju sugām – asariem un raudām, kuru migrāciju zemā ūdens temperatūra neietekmē. Savukārt būtiski ir samazinājušās lašveidīgo zivju nozvejas, kas saistāms tieši ar zemo ūdens temperatūru un Rietumu virziena vēju trūkumu piekrastē.

Roņu aktivitāte

2014. gada demonstrējuma periodā ir novērota daudz zemāka roņu aktivitāte sabojātā loma apjoma ziņā, kā arī vizuāli tie retāk novēroti zvejas rīku tuvumā vai noslīkuši tajos. Visā demonstrējuma laikā fiksēti tikai divi jauno roņu noslīkšanas gadījumi TM pavasara sezonā. 2013. gadā pētījuma laikā vairāki roņi tika novēroti trešajā daļā zvejas aktu, bet 2014. gada demonstrējuma periodā roņi bija redzami tika desmitajā daļā no visām zvejas reizēm, kas ļauj secināt, ka roņi piekrastē parādās tikai tad, ja tur uzturas tos interesējošās zivju sugas. 2013. gadā ir publicēts jauns zinātnisks pētījums, kur pētīta roņu uzvedība pie stacionāriem zvejas rīkiem Zviedrijā. Rezultāti parāda, ka lielākos postījumus rada tieši daži pieaugušie pelēko roņu tēviņi, kuri ir specializējušies sirošanā pa zvejas rīkiem un rada lielāko daļu bojājumu.⁶

Citas roņu bojājumu novēršanas aktivitātes

2014. gada rudens zvejas sezonā paralēli TM un RDM tika izmēģināts jauns trīskārša linuma murds (7.att.). Murda āmis veidots ar divām papildu sienām, lai novērstu roņu piekļūšanu lomam, pārējā murda konstrukcija ar sētu veidota identiski kā TM. Murds tika izveidots z/s "Zītari plus" pēc pašu zvejnieku iniciatīvas un testēts Saulkrastu piekrastes ūdeņos.

⁶ Königson S., Fjälling A., Berglind M., Lunneryd S. 2013, Male gray seals specialize in raiding salmon traps. Fisheries Research 148 (2013) 117–123

7.attēls. Trīskāršā linuma zivju murds

Nozveju rezultāti nebija iepriecinoši, jo netika noķerta neviena roņu nesabojāta lašveidīgā zivs, roņi bija pārtvēruši zivis vai nu pie ieejas āmī, vai arī izēduši tās cauri visām trim āmja sienām, atstājot iekša tikai zivju galvas.

Zveja ar zivju krātiņiem

2015. gadā tiek plānots Latvijā pirmo reizi testēt zveju ar zivju krātiņiem (8.att.). Pēc zviedru kolēģu pieredzes tiks izveidoti dažādu tipu zivju krātiņi, tostarp arī roņu drošie prototipi. Zvejai ar krātiņiem ir priekšrocības attiecībā uz jūras vidi, taču nav novērtēta to ķeramības efektivitāte un rentabilitāte attiecībā pret rūpniecisko tīklu zveju. Pirmkārt, zveja ar krātiņiem ir selektīva, jo mazizmēra un mazvērtīgās zivis ir iespējams atbrīvot, būtiski neievainojot tās. Un, otrkārt, tiek

minimalizētas ūdensputnu un jūras zīdītāju piezvejas, kā arī to radīto loma bojājumu apmēri. Zviedrijā veiktie pētījumi parāda labas mencu nozvejas ar krātiņiem, salīdzinot ar zivju tīkliem un āķiem, kā arī mazāk roņu sabojāta loma nekā tradicionālajā zvejā.⁷ Lašveidīgo zivju zvejai zivju krātiņi nav piemēroti.

8.attēls. Zviedru parauga zivju krātiņi

⁷ Königson S., Fjälling A., Berglind M., Lunneryd S. 2013, Male gray seals specialize in raiding salmon traps. Fisheries Research 148 (2013) 117–123

Secinājumi

Izpētot pieejamo literatūru, kā arī apkopojot 2012., 2013., un 2014. gada zvejas sezonu demonstrējumos iegūtos datus un zvejnieku komentārus, izdarīti sekojoši secinājumi:

- roņu drošais murds tehniski ir izmantojams Latvijas piekrastes ūdeņos, sākot ar 5 m dziļumu, kad jūras virziena vēja stiprums nepārsniedz 15 m/s;
- nozveju dati parāda līdzvērtīgu RDM un TM ķeramību mazvērtīgākajām zivju sugām, savukārt ar RDM ir lielākas nozvejas un mazāk sabojāti lomi tieši lašveidīgajām zivju sugām, taču, no roņiem pasargāto, vērtīgo lomu apjomi nav tik lieli, lai kaut nelielā apjomā segtu augstās RDM izmaksas;
- lašu un taimiņu zvejai rudens sezonā vajag izvēlēties liela acs izmēra linumu (ap 400 mm) murda priekšējās daļas (spārnu un iedzirkņu) konstrukcijā;
- zveja ar TM ir veicama arī laika apstākļos, kad zvejojot ar RDM nav iespējams, un, ņemot vērā murda ielikšanas un izņemšanas biežumu laikapstākļu svārstību dēļ, TM ir vieglāk apkalpojams nekā RDM;
- iegādājoties roņu drošo murdu, rūpīgi jāapsver, kādas mērķsugas kādās sezonās paredzēts zvejojot, lai izvēlētos atbilstošas specifikācijas konstrukciju;
- RDM ar neliela acs izmēra linumu iedzirkņos nespēj novērst bojājumus lomam vai pat veicina roņu aktivitāti pie zvejas rīka.

Demonstrējuma gala pārskatu sagatavoja:

- Ēriks Krūze, zinātniskā institūta „BIOR” pētnieks
- Valdis Līdums, ZS „Zītari plus”
- Kristaps Gramanis, ZST projektu vadītājs